

POSTOJE UŽIVATELŮ K TVARŮM INDIKATIVU PRÉZENTU SLOVES III. TŘÍDY

Eva JANDOVÁ

Abstrakt:

Příspěvek se zabývá postoji uživatelů češtiny k hovorovým tvarům sloves vzorů *kryje* a *kupuje*, které respondenti vyjádřili v dotazníkovém šetření. Jejich názory jsou srovnávány s reálným výskytem tvarů 1. os. sg. a 3. os. pl. ind. prez. aktiva, zjištěným v subkorpusech Českého národního korpusu. Pozornost věnujeme také postavení těchto tvarů ve slovnících a mluvnících češtiny.

Klíčová slova:

sloveso III. třídy, hovorový tvar, Český národní korpus

Při zkoumání názorů na spisovný jazyk v současnosti jsme respondentům položili i otázku, jak vnímají některé variantní jevy s ohledem na jejich použitelnost ve spisovném mluveném projevu. v tomto příspěvku se věnujeme postojům respondentů z kategorie „široká veřejnost“ (dalšími kategoriemi byli „odborníci“ a „mládež“) ke dvěma příkladovým výpovědím z oblasti morfologických variant. Jde o koncovky indikativu přítomného aktiva nedokonavých sloves (resp. futura sloves dokonavých) III. třídy vz. *kryje*, *kupuje*, tedy *-i*, *-u* v 1. osobě singuláru a o koncovky *-í*, *-ou* ve 3. osobě plurálu (dále jen 1. sg. a 3. pl.).

Dnešní podoba koncovek 1. sg. a 3. pl. je ovlivněna zejména hláskovým vývojem v době historické. Koncovky sloves s měkkým zakončením kmene podlely přehlásce *u>iu>i*, resp. *ú>iú>í* ve 14. stol. Jan Gebauer (1909) uvádí, že tato změna proběhla rychle a že od poslední třetiny 14. století „v textech té doby bývají někdy vytčené různé koncovky všechny zároveň“ (s. 6). Dále Gebauer píše, že „časem se přehláska ruší a vrací se zase *-u*“ (s. 6) a že ono „novotné *-u* se ujímá a šíří od pol. stol. XVII; vzniká tu beze vší pochybnosti analogií paralelních tvarů tvrdých *nesu*, *peku* atp.; a šíří se časem tak, že v jazyku nynějším *-i* již jen v řeči knižné se drží; a i sem vniká novotné *-u* víc a více...“ (s. 6). Téměř stejně hovoří Gebauer o několik stran dále o koncovce 3. pl. (s. 24-25). Je tedy zřejmé, a dokládají to i doklady, jež Gebauer uvádí, že v jazykové praxi nemají přehlasované koncovky příliš pevné postavení. Jak to však vypadá ve slovnících, resp. mluvnících či statích lingvistů?

Jungmannův *Slovník česko-německý* uvádí u daných typů sloves pouze přehlasované koncovky (např. *pigi*, *kupugi*) (1835, s. 79 a 37, díl 2).

Na podobu spisovného jazyka v první třetině 20. stol. měly nepochybně výrazný vliv puristické postoje redakce časopisu *Naše řeč* (1917-). Hned ve druhém ročníku se v rubrice Hovorna objevil příspěvek *Piji – piju, kupuji – kupuju*, ze kterého je patrné, jak se redakce NŘ k uvedeným tvarům staví: „V jazyce obecném koncovka *-u* (vyjma 1. os. chci) úplně již zobečněla; i jazyk spisovný povolil v některých případech tomuto nátlaku a po souhláskách retných, jakož i po *l*, *n* bývá i v jazyce spisovném nyní *-u* pravidlem: *dřimu*, *hrabu*, *sypu*, *melu*, *stůňu* a p. Jinde však zachovává spisovný jazyk tvary s *-i*, *piji*, *kupuji*, *pláči*, *káži* atp. Jazyk obecný se svou důsledně provedenou obnovou tvarů s *-u* způsobuje ovšem v jazyce spisovném i v těchto případech kolísání, a proto se v jazyce spisovném vyskytují vedle tvarů s *-i* také tvary s *-u*, *piju*, *kupuju* ap. Pokud však nenabýly převahy a nevytlačily z užívání tvarů

s *-i*, sluší dávat přednost v mezích výše vytčených tvarům spisovným *píji, kupuji*. Dekretovati spisovné řeči tvary s *-u* šmahem, nemá nikdo práva, ať by se to dělo z důvodů jakýchkoli (pro libozvuk a p.). Úplné jednoty mezi jazykem spisovným a obecným nikdy nebylo a nebude; to plyne přirozeně z rázu řeči té i oné.“ (Zvýraznění textu E. J.; *Naše řeč* 1, ročník 2/1918, s. 28.)

Příruční slovník jazyka českého (PSJČ, 1935-1957) uvádí mezi morfologickými údaji v heslové stati tvar 1. sg. jen u sloves vzoru *kryje*, a to s koncovkou v podobě *-i*. V internetové verzi PSJČ je možné procházet i soubor kartotéčních lístků s doklady, proto jsme provedli malou sondu u dvou sloves – *žít* a *pracovat* – a zajímalo nás, zda se mezi doklady objeví i tvary s koncovkami *-u*, resp. *-ou*. U slovesa *žít* (ve významu „být živý“) je k dispozici 1391 kartiček s nejrůznějšími tvary, mezi nimi jsme našli 14 dokladů s tvarem *žiju* a 25 s tvarem *žijou* (šlo o doklady z děl zejména J. Nerudy, K. M. Čapka-Choda, B. Němcové, Sv. Čecha nebo J. Zeyera). Z těchto dokladů se do slovníkového hesla dostaly tři pro 1. sg. – všechny v podobě *žiju* (!) – a sedm pro 3. pl. (pouze jeden z nich je *žijou*).

U slovesa *pracovat* jsme našli v PSJČ mezi 1494 doklady tvar *pracuju* jednou a tvar *pracujou* pětkrát. Ve slovníkovém hesle je pouze jeden doklad se slovesem v osobě, která nás zajímá, a to 3. pl. v podobě s koncovkou *-í*.

Ve *Slovníku spisovného jazyka českého* (SSJČ, 1960-1971) se morfologická charakteristika uvádí pouze u sloves vzoru *kryje*, a to buď jen s 1. sg. (např. u slovesa *mýti*), nebo i s 3. pl. (*krýti*). Vždy jde o tvary s přehlasovanými koncovkami *-i*, resp. *-í*. U sloves typu *kupuje* se morfologická charakteristika neuvádí vůbec.

Ve *Slovníku spisovné češtiny pro školu a veřejnost* (SSČ, 1. vyd. 1978, 2. vyd. 1994) se u sloves vzoru *kryje* uvádí jak tvar s koncovkou *-i*, tak tvar s *-u*, přičemž ten druhý je charakterizován jako hovorový. U sloves vzoru *kupuje* však tvary indikativu přítomny v morfologické charakteristice chybějí. První vydání SSČ ještě v oddíle *Zásady zpracování slovníku* na s. 785 pod bodem 3.311 hodnotí souhrnně tvary s *-u*, resp. *-ou* jako hovorové, a to pro slovesa obou vzorů. Od druhého vydání SSČ tuto pasáž neobsahuje.

Rovněž autoři mluvnice poměrně dlouho váhali se zařazením hovorových tvarů v 1. sg. a 3. pl. ind. prez. akt., přestože, jak jsme již uvedli podle Gebauera, existují paralelně s tvary na *-i* / *-í* již nejméně od 17. století: Trávníček ve své *Mluvnici spisovné češtiny* z r. 1951 uvádí pouze tvary *kryji, kupuji* (565, díl I). Ani B. Havránek a A. Jedlička ve vydání *České mluvnice* z r. 1960 dvojtvary u sloves III. třídy neuvádějí (ve vydání z r. 1981 již ano).

Není tedy divu, že na absenci těchto tvarů ve slovnících a mluvnicích poukazují lingvisté ve svých statích, jež se vyjadřují k současné podobě spisovné češtiny. M. Jelínek např. v článku *Stylové rozpětí současné spisovné češtiny* v *Naší řeči* v r. 1969 píše, když jinak vcelku kladně hodnotí zařazování stylově diferencovaných prostředků do posledních kodifikačních příruček: „Svědčí o tom mimo jiné poslední kodifikace spisovné slovní zásoby v akademickém Slovníku spisovného jazyka českého a kodifikace spis. jevů hláskových a tvarových ve škol. vydání Pravidel českého pravopisu z r. 1958. Domovského práva ve spis. jazyce nabyla postupně řada výrazových prostředků hovorových, které se dříve považovaly za nespisovné. Škoda jen, že hranice spisovnosti nebyly ještě více rozšířeny a že plná spis. povaha nebyla přiznána další vrstvě prostředků, u nichž se hovorový stylový příznak v posledních desetiletích neutralizoval (např. 1. os. sg. *pracuju* // spis. *pracuji*, srov. spis. *píšu* // *píši*).“ (S. 111-126.)

Ve stejném čísle *Naší řeči* pak podobné stanovisko zastává i A. Jedlička v příspěvku *Vývojová dynamika současné spisovné češtiny*: „Dvojit tvary existují v přítomném čase sloves typu *maže/mazat* (1. os. jedn. *mažu* – kniž. *maži*, 3. os. množ. *mažou* – kniž. *maží*), pronikají i

u typu *kryje, kupuje / krýt, kupovat* (1. os. jedn. *kryji, kupuji* – hovor. [třebaže ještě kodifikací nepřipouštěné] *kryju, kupuju*, 3. os. množ. *kryjí, kupují* – hovor. *kryjou, kupujou*)...“(S. 79-95.)

Akademická *Mluvnice češtiny 2* (1986) tvary *kryju, kryjou, kupuju, kupujou* jako hovorové uvádí.

V rámci našeho výzkumu postojů široké veřejnosti jsme do dotazníku zařadili i otázku na některé konkrétní jazykové jevy, které jsou v dnešní češtině variantní (nejen ve spisovné češtině, ale i napříč jazykovými útvary). Z variantních jevů byly zvoleny jako příklady ty, které nejsou neutrálně spisovné. Respondenti odpovídali přímo bez možnosti ověřit si status daného jevu např. nahlédnutím do slovníku či příruček.

Otázka přesně zněla: **U následujících jazykových příkladů označte, nakolik by Vám vadily ve spisovném mluveném projevu. Přiřazujte známky jako ve škole od 1 do 5. Když nevíte, dejte 6.** Mimo jiné byly v tomto bodě dotazníku dva příklady se čtyřmi slovesy III. třídy vzoru *kupuje*: (A) *Daruju krev. Pozoruju okolí.* a (B) *Navrhujou změny a pak hlasujou.* Výsledky „hlasování“ respondentů jsou uvedeny v následující tabulce:

Známka:	1	2	3	4	5	6	průměrná známka	počet respondentů
(A)	352	499	351	156	104	30	2,4	1492
(B)	154	433	413	249	205	28	2,9	1482

Tab. č. 1: Výsledky dotazníkového výzkumu

Z tabulky je patrné, že v mluveném spisovném projevu je přijatelnější hovorový tvar v 1. sg. než 3. pl. Známkou 1 (vůbec nevadí, zcela vhodné) příklad (A) ohodnotil více než dvojnásobek respondentů oproti příkladu (B), a naopak za zcela nevhodný, odmítaný jej označila téměř polovina oproti (B). To koresponduje s tím, co o pozici tvarů u vzoru *kupuje* uvádí *Internetová jazyková příručka* – „Oproti typu „krýt“ je pozice neutrálních koncovek *-i* a *-í* poněkud posílena tím, že umožňují lépe naznačit stavbu tvaru slova. Opakují-li se totiž podobné hlásky ve třech slabikách následujících bezprostředně po sobě: *ku-pu-ju*, je koncovka méně patrná.“ (Viz <http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=500>.)

Jinak z tabulky vyplývá, že uživatelé příliš tyto tvary mluvených projevech nepreferují. To je ve zřejmém rozporu s údaji, které uvádí v *Mluvnici současné češtiny V*. Cvrček a kol. a které jsou založeny na údajích z *Českého národního korpusu* (ČNK), tedy na údajích z realizovaných (a shromážděných) textů psaných či mluvených. U vzoru *kryje* se zde uvádí, že v psaných projevech je v ČNK zastoupeno 70 % tvarů koncovkou *-u* a 30 % s koncovkou *-i*, v mluvené češtině se pak podle ČNK vyskytují jen tvary s koncovkou *-u* (pro 1. sg.). Ve 3. pl. jsou v psaných projevech jen 4 % tvarů s koncovkou *-ou*, zato v mluvených jich je 97 %. U vzoru *kupuje* pak v 1. sg. v psaných projevech převažuje tvar s koncovkou *-i* (66 %), v mluvených je naopak „skoro vždycky“ tvar s *-u*. Ve 3. pl. je v psaných textech „skoro vždycky“ koncovka *-í*, v mluvených pak v 94 % koncovka *-ou*. v našem průzkumu však tuto koncovku považuje za zcela vhodnou jen něco málo přes 10 % respondentů.

Zajímalo nás, jaké výskyty jednotlivých koncovek zjistíme u 25 nejfrekventovanějších sloves obou vzorů (podle Frekvenčního slovníku češtiny) v dílčích korpusech ČNK. Pro písemné projevy jsme zvolili korpus SYN2000, pro mluvené pak PMK, BMK a ORAL2008. K 25 nejfrekventovanějším slovesům vzoru *kupuje* jsme přiřadili ještě sloveso *děkovat* a čtyři

slovesa z našeho dotazníku (*darovat, pozorovat, navrhovat a hlasovat*). Počty výskytů jsou uvedeny v následujících tabulkách (pokud převažují tvary s koncovkou *-i*, resp. *-í*, jsou políčka v tabulce vyznačena růžově):

	SYN2000	RANK FRQ	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-ou</i>
1	hrát	175	274	418	5105	148
2	žít	275	373	507	4531	103
3	použít	677	68	35	407	5
4	využít	715	39	21	468	2
5	dít (se)	1428		2	364	27
6	zabít (se)	1601	7	164	154	52
7	přežít	2013	11	58	315	7
8	pít	2135	59	221	430	43
9	smát se	2319	38	100	2242	41
10	zažít	2418	9	22	68	1
11	prožít	2740	12	14	63	3
12	pokryt	3728	1	-	139	1
13	užít (si)	3906	15	30	131	2
14	krýt (se)	4494	3	-	242	1
15	rozbít	4689	1	28	44	8
16	bít	4731	4	10	191	16
17	vypít	5423	7	27	58	4
18	napít (se)	5852	10	28	15	2
19	zakryt	5733	-	3	36	1
20	skrýt (se)	5776	5	3	27	-
21	nalít (nalij-)	6082	-	3	12	-
	(nalej-)		1	14	9	7
22	plout	6220	21	1	137	4
23	dožít (se)	6386	37	48	54	2
24	ukrýt	6420	6	1	19	1
25	přikrýt (se)	6560	1	8	13	-

Tab. č. 2: Výskyt tvarů sloves vzoru *kryje* v korpusu SYN2000

	SYN2000	RANK FRQ	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-ou</i>
1	považovat	289	2868	145	4364	10
2	pracovat	307	462	143	3802	23
3	existovat	336	26	13	4883	36

	SYN2000	RANK FRQ	-i	-u	-í	-ou
4	potřebovat	386	762	598	3956	36
5	pokračovat	428	41	17	1469	3
6	představovat (se, si)	454	198	116	4064	3
7	věnovat (se)	558	249	42	1264	2
8	sledovat	777	298	59	1234	7
9	připravovat (se)	830	123	20	2034	3
10	jmenovat (se)	837	97	87	279	9
11	obsahovat	847	14	-	2328	-
12	informovat	873	16	1	359	-
13	umožňovat	899	6	-	2409	-
14	pohybovat se	950	64	15	2372	5
15	ukazovat	989	49	13	2542	12
16	uvažovat	1016	191	63	916	3
17	poskytovat	1106	24	-	1793	1
18	reagovat	1185	47	5	821	4
19	podporovat	1190	76	8	1527	6
20	vysvětlovat	1198	76	26	524	1
21	konstatovat	1206	59	8	198	-
22	fungovat	1244	8	7	1202	16
23	požadovat	1253	53	2	1633	-
24	vyžadovat	1273	29	4	1647	1
25	následovat	1280	5	-	711	1
	...					
	děkovat	2204	793	430	331	-
	darovat	5553	27	11	43	1
	pozorovat	1846	193	85	234	-
	navrhovat	2025	154	26	571	1
	hlasovat	2734	9	4	123	-

Tab. č. 3: Výskyt tvarů sloves vzoru *kupuje* v korpusu SYN2000

	PMK				BMK				ORAL2008			
	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-o</i>	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-o</i>	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-o</i>
hrát		7	1	36		5	13	15		22	6	66
žít		12	6	95		20	23	22		7	1	18
použít		4			1	4				7		
využít		1				3						2
dít (se)				8								
zabít (se)		2		5		3		2		9		4
přežít		3		1						3		
pít		11								26		8
smát se		1		5		1	3	1		6		2
zažít				1						2		1
prožít		3						1				
pokrýt												
užít (si)				1	1		1			3		2
krýt (se)				1								1
rozbít		3		3		1				3		2
bít		1		6			2	4				2
vypít								1		7		1
napít (se)		15	1		1	7	2	1		7		1
zakrýt												
skrýt (se)											1	
nalít (nalij-) (nalej-)				1						10	1	1
plout												1
dožít (se)		4				2				2		
ukrýt				1								
přikrýt (se)				1						1		

Tab. č. 4: Výskyt tvarů sloves vzoru *kryje* v korpusech mluvené češtiny

	PMK				BMK				ORAL2008			
	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-ou</i>	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-ou</i>	<i>-i</i>	<i>-u</i>	<i>-í</i>	<i>-ou</i>
považovat	4	40		4	5	9	4	1		5		1
pracovat	9	38	15	57	14	14	14	12		11		10
existovat	1		30	99		1	67	8			2	10
potřebovat		50	7	52	1	37	14	22	2	167		27
pokračovat			1			1	2	1				
představovat (se, si)	2	50	2	1	4	36	1	3		8		4

	PMK			BMK			ORAL2008					
věnovat (se)		6	5	20		1	19			3		1
sledovat	2	11		3		4		1		11		5
připravovat (se)			1	3		3	2			3		4
(j)menovat (se)		2	1	10	1	3	1	1		6		21
obsahovat												
informovat		1										
umožňovat				1			1					
pohybovat se		7	1	4		3	1			1		4
ukazovat		1	5	7				4		1		8
uvažovat		6	1	4		3	1	2		4		1
poskytovat			1									
reagovat		6	2	1								2
podporovat		2		4		2		4				1
vysvětlovat			1	1		1		1		2	1	1
konstatovat						1						
fungovat			1	6			1			1	1	2
požadovat			1									
vyžadovat	1	2		4			4	2		2		2
následovat												2
...												
děkovat	2	13			23	6			32	158	1	
darovat												
pozorovat	2	13		4		4	1	1		3		
navrhovat	1					1				6		
hlasovat												

Tab. č. 5: Výskyt tvarů sloves vzoru *kupuje* v korpusech mluvené češtiny

Z výsledků v tabulkách vyplývá několik zjištění:

1. V písemných projevech podle SYN2000 ve 3. pl. výrazně převažují tvary s koncovkou *-í*, a to nejen u sloves vzoru *kupuje*, jak by mohlo vyplývat z výkladu v Internetové jazykové příručce (viz výše).

2. U našich sloves podle vzoru *kryje* převažuje v SYN2000 v 1. sg. koncovka *-u* v 64 %. Mluvnice současné češtiny (MSC) uvádí pro psané projevy 70 %. V našem souboru je však pět sloves (*použít*, *využít*, *skrýt (se)*, *dožít (se)* a *ukrýt*), u nichž je situace opačná – u prvních tří je poměr méně než 2 : 1. U sloves vzoru *kupuje* jsou tvary s koncovkou *-i* zastoupeny v 79 % (MSC uvádí 66 %). Rozdíly v zastoupení koncovek v 1. sg. mezi oběma vzory (vyšší preference koncovky *-u* u vzoru *kryje*) je možné vidět jako výsledek snahy neopakovat stejnou samohlásku ve dvou po sobě jdoucích slabikách, protože většina sloves vzoru *kryje*

má v kořeni (a zároveň ve slabice předcházející slabiku s koncovkou) samohlásku *i*. Jde zde vlastně o podobnou situaci, o jaké hovoří Internetová jazyková příručka u vzoru *kupuje*, jenže s opačným výběrem koncovky.

3. Výskyt tvarů 1. sg. a 3. pl. u sloves III. třídy je v korpusech mluvené češtiny daleko menší než v korpusu SYN2000. Přesto lze z uvedených čísel učinit jistý závěr. V korpusech PMK a ORAL2008 naprosto převažují tvary s koncovkami *-u*, resp. *-ou*. Jsou jako jediné u většiny sloves vzoru *kryje* (v obou korpusech dohromady je po sedmi výskytech tvarů *hrají*, *pracují* a v ORAL2008 je po jednom výskytu *skryjí se* a *nalijí*, jde tedy vždy o tvary 3. pl.). U sloves vzoru *kupuje* převažují tvary *existují*, *navrhují*, *překračují*, *požadují* v PMK a *děkují* v ORAL2008 (vždy jde o výskyt 1 : 0, takže nejde o relevantní údaje, podobně jako u tvaru *reagují* s výskytem 2 : 1).

V BMK je situace poněkud jiná. Koncovky *-i*, *-í* jsou častější nebo stejně časté ve dvanácti případech (*žijí*, *smějí se*, *užijí*, *napijí se*, *pracují*, *pracují*, *existují*, *pokračují*, *věnují (se)*, *připravují (se)*, *vyžadují*, *děkují*).

Jestliže porovnáme procentuální poměry našich výsledků s údaji v MSC, dojdeme k zajímavému výsledku. Pro 1. sg. uvádí MSC pro slovesa vzoru *kryje* výhradně tvary s konc. *-u*, což v našem výzkumu souhlasí v PMK a v ORAL2008. v BMK jsou však tvary s *-i* zastoupeny v 8 %. U sloves vzoru *kupuje* uvádí MSC pro 1. sg. „skoro vždycky“ *-u*. Naše výsledky ukazují v PMK zastoupení tvarů s koncovkou *-i* v 9 %, v korpusu ORAL2008 v 8 % a v BMK v 29 %.

Ještě výraznější rozdíly vykazují tvary 3. pl. U vzoru *kryje* ČMK uvádí 97 % tvarů s koncovkou *-ou*, v našem souboru je v PMK těchto tvarů 96 %, v ORAL2008 93 %, v BMK však jen 52 %. U vzoru *kupuje* pak mají tvary se stejnou koncovkou zastoupení 94 %, v našich výsledcích je jich v PMK 91 %, v ORAL2008 95,5 %, v BMK však jen 32 %. Přehledněji vypadají výsledky srovnání v tabulce:

	<i>kryjí</i>	<i>kryju</i>	<i>kupují</i>	<i>kupuju</i>	<i>kryjí</i>	<i>kryjou</i>	<i>kupují</i>	<i>kupujou</i>
MSC	0	100	téměř 0	téměř 100	3	97	6,0	94,0
PMK	0	100	9	91	4	96	21,0	79,0
ORAL	0	100	8	92	7	93	4,5	95,5
BMK	8	92	29	71	48	52	68,0	32,0

Tab. č. 6: Srovnání výskytu tvarů v mluvených korpusech a v MSC

Za překvapující považujeme vysoké zastoupení tvarů s koncovkou *-í* v BMK, vzhledem k nářečnímu zázemí Brna. Překvapivé se mohou zdát také postoje respondentů ve srovnání s výsledky zkoumání korpusů mluvené češtiny: s výjimkou BMK se v korpusech neobjevil jiný tvar než hovorový v 1. sg. u vzoru *kryje* a jen výjimečně u vzoru *kupuje* a také v 3. pl. u sloves celé III. třídy. Přitom nezanedbatelný počet respondentů uvedl právě hovorové tvary jako nevhodné nebo zcela nevhodné. Je však třeba říci, že rozdíly mezi subjektivními postoji uživatelů a reálným jazykovým územ nejsou nic neobvyklého.

Tento příspěvek souvisí s řešením projektu GA ČR č. 405/09/0113 Fenomén spisovnosti v současné české jazykové situaci: recepce, realita, perspektiva a vize.

Literatura:

- CVRČEK, V. a kol. *Mluvnice současné češtiny I*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2010.
- Český národní korpus – BMK [on-line]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2002 [cit. 2010-10-2]. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – ORAL2008 [on-line]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2008 [cit. 2010-10-2]. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – PMK [on-line]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2001 [cit. 2010-10-2]. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- Český národní korpus – SYN2000 [on-line]. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2000 [cit. 2010-10-2]. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- GEBAUER, J. *Historická mluvnice jazyka českého*. Díl II. Tvarosloví. II. Časování. Praha: Česká grafická akc. společnost „Unie“, 1909.
- HAVRÁNEK, B.; JEDLIČKA, A. *Česká mluvnice*. Praha: SPN, 1981.
- JEDLIČKA, A. Vývojová dynamika současné spisovné češtiny, *Naše řeč*, 1969, roč. 52, č. 2-3, s. 79-95.
- JELÍNEK, M. Stylové rozpětí současné spisovné češtiny. *Naše řeč*, 1969, roč. 52, č. 2-3, s. 111-126.
- JUNGMANN, J. Slovník česko-německý. Praha: Pomocí Českého Museum, 1935. Dostupný také z WWW: <<http://slownjk.cz/>>.
- Piji – piji, kupuji – kupuju. *Naše řeč*, 1918, roč. 452, č. 1, s. 28.
- Příruční slovník jazyka českého*. Praha: Státní nakladatelství / SPN, 1935–1957. Dostupný také z WWW: <<http://bara.ujc.cas.cz/psjc/search.php>>.
- Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia, 1994.
- Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Nakladatelství ČSAV, 1960–1971, 4 sv.; reedice Praha: Academia, 1989, 8 sv.
- TRÁVNÍČEK, F. *Mluvnice spisovné češtiny I*. Praha: Slovanské nakladatelství, 1951.

PUBLIC ATTITUDES TOWARDS FORMS OF THE FIRST PERSON SINGULAR THIRD PERSON PLURAL INDICATIVE PRESENT – VERBS OF THE 3RD CLASS IN CZECH

Summary:

This article describes attitudes of communicants towards colloquial present tense forms of the first person singular and the third person plural indicative in the 3rd verb class (*kryje*, *kupuje*) and it compares with the real language use. It is based on the questionnaire research realized within the whole Czech Republic during the first half of the year 2010 and on the sub-corpora of the Czech National Corpus. The comparison revealed a discrepancy between the attitudes and actual language use – the colloquial forms with endings (-u, -ou) appear almost invariably in spoken corpora (except the Brno Spoken Corpus), but the attitudes of

communicats towards colloquial forms were rather negative – particularly as regards the form of the third person plural.

Key words:

verbs, the 3rd verb class, colloquial Czech, the Czech National Corpus

Kontaktní adresa:

doc. PhDr. Eva Jandová, Ph.D.

katedra českého jazyka, Filozofická fakulta OU, 701 03 Ostrava 1, ul. Reální 5

eva.jandova@osu.cz, tel.: 597 09 1860